
Тіршілік қауіпсіздігінің негіздері

Тақырып: Тіршілік қауіпсіздігінің
теориялық негіздері.

Жоспар:

- 1.1. «Тіршілік қауіпсіздігінің негіздері» пәні, мақсаты және міндеттері.
- 1.2. Төтенше жағдайлар жөнінде түсінік.
- 1.3. Негізгі ұғымдар мен анықтамалар.

Дәріс мақсаты:

- Болашақ мамандарды өмір тіршілігіне қауіпсіз және зиянсыз жағдайларды жасау жөнінде теориялық білім және практикалық дағдымен қаруландыру.

Дәріс міндеттері:

- ✓ «Тіршілік қауіпсіздігінің негіздері» пәнінің ғылыми жүйедегі орнын анықтау.
- ✓ ТЖ түрлерімен танысу, сипаттама беру.
- ✓ Қауіпті және зиянды факторларды қарастыру.
- ✓ ТЖ және курстың негізгі терминдерге сипаттама беру.

Тіршілік қауіпсіздік негіздері пәннің мақсаты -

- қауіпсіздік саласында жалпы біліктілікті көтеру, адамның ойлау қабілетін өмірдің қауіпсіздігін қамтамасыз етуге бағыттау.

Тіршілік қауіпсіздік негіздері курсының мақсатына төмендегі мәселелер кіреді:

- қауіп-қатерді тани білу, оның түрін, болып жатқан жерін, мүмкін зардаптың зиянының шамасын, қатер болу мүмкіндігін және т.б.;
- болғалы тұрған қауіп-қатердің алдын алу;
- қауіп- қатер болғанда төтенше жағдай кезінде білікті іс-әрекет жасау.

Негізгі ұғымдар мен анықтамалар

ТҚН—адамдарды, олардың өмір сүретін ортасынан туатын қауіпті және зиянды факторларынан қорғау, денсаулықты сақтау және қауіпсіздік жолдарын теориялық және практикалық жағынан қамтитын білім саласы.

Қауіп— адамдардың іс-әрекеті негізінде табиғаттан келетін, тіршілік ортаның қаупін бұзатын, нәтижесінде адамдардың денсаулығы мен зиян келтіретін процесс, құбылыс, объект, субъект.

Қауіпсіздік— жеке адамның, қоғамның, мемлекеттің өмірлік маңызды мүдделерінің ішкі және сыртқы қатерден қорғалуы.

Қауіпсіздік сыртқы және ішкі қатерден қорғайтын тірі организмнің қажетті шарасы.

Негізгі ұғымдар мен анықтамалар

«ТҚН» ғылым жүйесінде орны



Қауіп-қатер түрлерін топтастыру:

- **шыққан тегі бойынша:** табиғи, техногендік, антропогендік, экологиялық, биологиялық;
- **әсер ету әдістері бойынша:** физикалық, химиялық, механикалық, биологиялық, жүйкефизиологиялық;
- **жинақталған орны бойынша:** литосфералық, атмосфералық;
- **зардап, зияны бойынша:** әлеуметтік, экологиялық, техникалық т.б;
- **байқалу саласы бойынша:** өндірістік ,тұрмыстық, спорттық, жол көліктік т.б
- **салдары бойынша:** ауру табу, жарақат алу, әлсіреу,өрт т.б;
- **әрекет сипаты бойынша:** сырбырлығы, белсенділігі т.б;
- **уақыты бойынша:** соқпалы,кумулятивті т.б.

ТҚН басқару



Негізгі ұғымдар мен анықтамалар

Қоршаған ортаның негативті факторлар

Физикалық

Химиялық

Биологиялық

Психофизиологиялық

Негізгі ұғымдар мен анықтамалар

ТҚН - қоршаған ортада адамның өзара жайлылық пен қауіпсіздігі туралы ғылым

Физикалық

шу, инфрадыбыс, электр, діріл, жарықтандыру, микроклимат, радиация, зиянды заттар, ультрадыбыстар және басқалар.

Химикалық

ренішті, канцерогенді, мутагендік

Биологиялық

бактериялар, вирустар, саңырауқұлақтар.

Психо-

физиологиялық

физикалық және жүйке – психикалық



Қауіп-қатер

Шыққан тегі бойынша:

- табиғи;
- техногендік;
- антропогендік;
- экологиялық;

Байқалу саласы бойынша:

- өндірістік;
- тұрмыстық;
- спорттық;
- жол көліктік;
- т.б.

Әсер ету әдістері бойынша:

- физикалық;
- химиялық;
- механикалық;
- биологиялық;
- жүйке физиологиялық.

Салдары бойынша:

- ауру табу;
- жарақат алу;
- әлсіреу;
- өрт;
- т.б.

Жинақталған орны бойынша:

- литосфералық;
- гидросфералық;
- атмосфералық.

Әрекет сипаты бойынша:

- сылбырлық;
- белсенділік;
- т.б.

Зардап зияны бойынша:

- әлеуметтік;
- техникалық;
- экологиялық;
- т.б.

Уақыты бойынша:

- соқпалы;
- кумулятивті;
- т.б.

Қауіп-қатердің көздері деп төмендегілерді атауға болады:

**Адамның
өзі;**

**адам мен өмір
сүру ортасы
элементтерінің
қарым-қатынас
процестері.**

**өмір сүру ортасының элементтері:
заттар, еңбектің өнімдері мен
құралдары, пайдаланатын қуат,
еңбектің микроклиматтық жағдайы,
жан-жануар және өсімдік әлемі,
адамдар ұжымы және жеке тұлға;**



Қауіпсіздік

- - бұл іс-әрекет кезінде қауіптердің болмайтындығы айқын болған жағдай.
- Ол үшін үш негізгі міндетті атқару керек:

- Бірінші міндет-нақты іс-әрекеттен болатын қауіп-қатерді талдау (идентификация).***

Идентификация келесі ретте жүзеге асуы керек. Өмір сүру ортасының қауіп туғызатын элементін анықтау, қауіп тудыратын іс-әрекетті талдайтын адамдарға қойылатын талаптарды белгілеу. Содан кейін барып қауіптердің идентификациясы жүргізіледі.

Екінші міндет-адамды және өмір сүру ортасын табылған қауіп-қатерден қорғаудың тиімді әрі сенімді шараларын әзірлеу.

Үшінші міндет-осы іс-әрекеттің тәуекелінің қалдығынан қорғану шараларын әзірлеу, себебі толық қауіпсіздік орнату мүмкін емес.

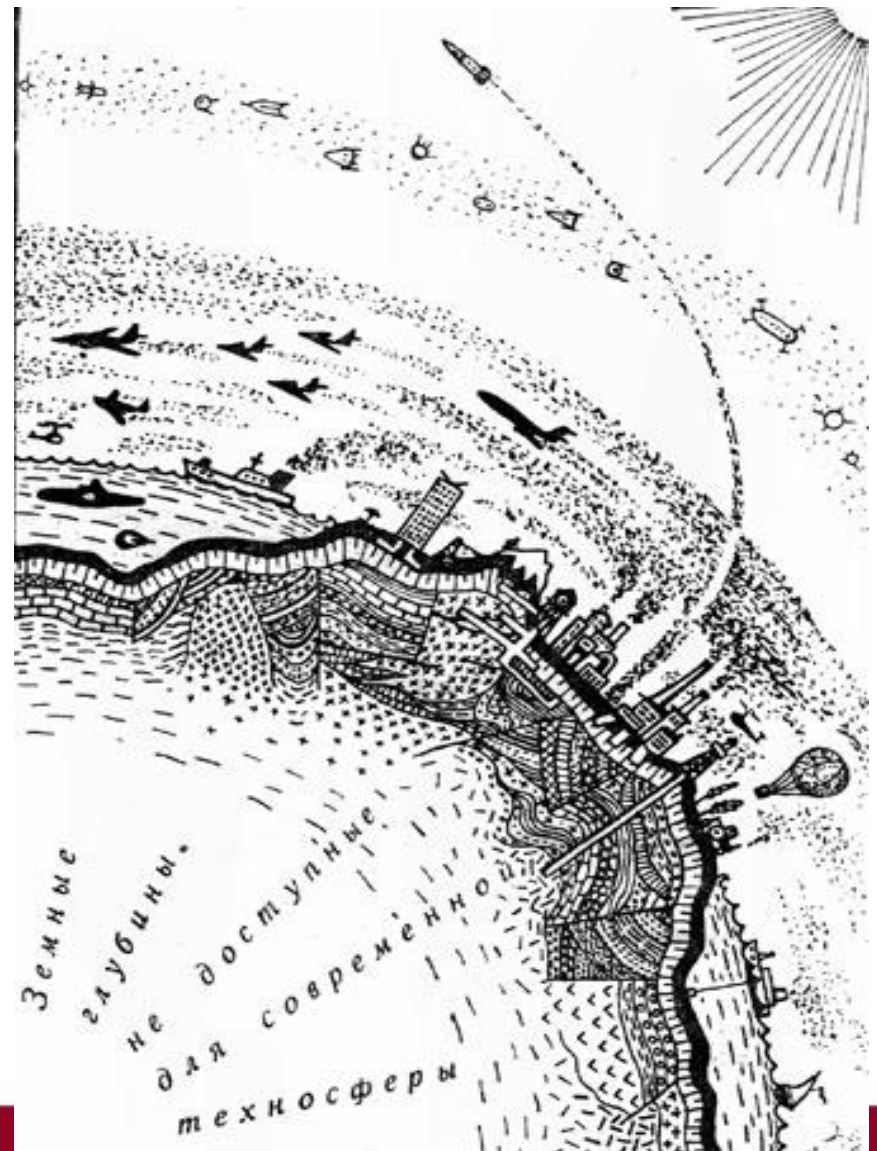
Негізгі ұғымдар мен анықтамалар

Қауіп қатерлер дәрежесіне қарай жіктеледі:

- адам қызметінің саласына байланысты;
- қатерлі ресурстарға байланысты
- адам қызметінің қатысына байланысты;
- ықтималдығына байланысты;
- салдарына байланысты;

Негізгі ұғымдар мен анықтамалар

Техносфера – адамзаттың әлеуметтік-экономикалық қажет сінулеріне жақсы сәйкестендіру мақсатымен адамдардың техникалық құралдардың тікелей және жанама әсері арқылы өзгертілген биосфера бөлігі.



Тіршілік ортасы – табиғи ортаның, елді мекендердің және тұрғын ортаның адамға әсер етуі, табиғи, табиғи антропогендік және әлеуметтік-экономикалық факторлар кешені.



Қоршаған ортаға теріс факторлар

Тәуекел -

$$R = W * Y$$

мұнда:

W - жағдайы басталған жиілігі, 1 жыл;

Y - залал қаупі ,теңге.

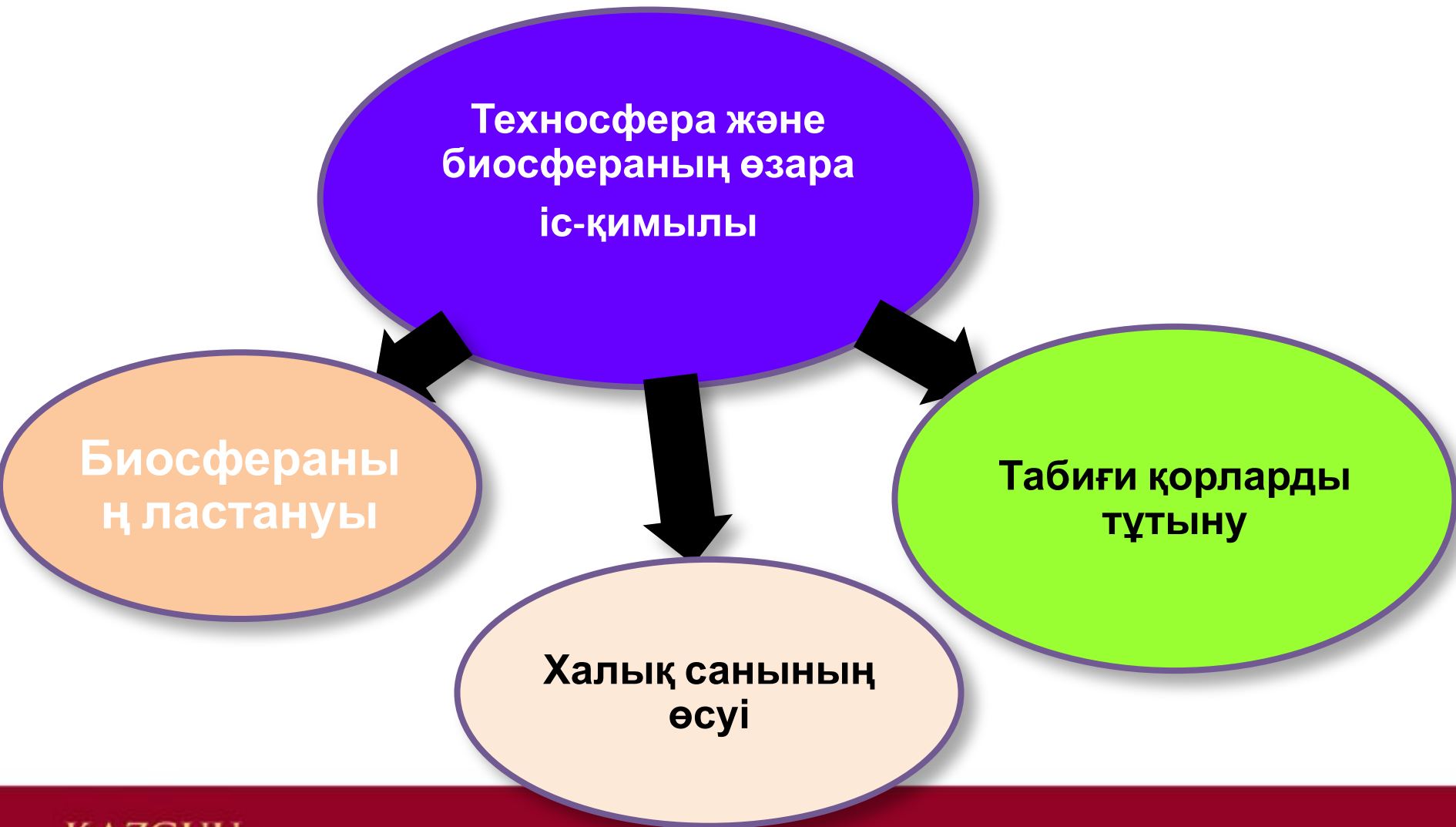
Мысал келтір?

Тәуекел түрлерінің жіктелуі:

Тәуел түрі	Тәуекел объектісі	Тәуекел көзі	Жағымсыз оқиға
Жеке	Адам	Адам өмірі сүру жағдайлары	Ауру, жарақат, мүгедектік, өлім
Техникалық	Техникалық жүйелер мен объектілер	Техникалық жетілмегендігі, техникалық жүйелерді және нысандарды пайдалану ережелерін бұзу	Авария, жарылыс, апат, өрт
Экологиялық	Экологиялық жүйелер	Табиғи ортаға антропогендік әсерлер, техногендік ТЖ	Техногендік, экологиялық апаттар, табиғи апаттар
Әлеуметтік	Әлеуметтік топтар	ТЖ, өмір сапасының төмендеуі	Топтық жарақаттар, ауру, өлім, өлім санының арттуы
Экономикалық	Материалдық қорлар	Табиғи және өндірістік тәуекелдің жоғарлауы	Қауіпсіздік құнының артуы, қауіпсіздік болмауы залал

Адам және техносфера

Техносфераның және биосфераның өзара іс-қимылы



Адам және техносфера

Қалалық тіршілік ортасы

Дүние жүзі халқының урбандалу деңгейі

Жыл	1880	1950	1970	1984	2000
Қала тұрғындары, %	1,7	13,1	17	50	80

Судың ластануы

Топырақтың химиялық ластануы

Қалалық тіршілік ортаның ластануы

Ауаның аэрозольдермен ластануы

«Жарық ашаршылығының» дамуы

Инфекциялық аурулардың таралуы

Төтенше жағдай



Төтенше жағдай - мемлекетке төнген түрлі қауіпке байланысты елбасы немесе парламент жариялайтын уақытша режим. Ол табиғат апаты, соғыс қаупі, техногендік апат, халық ішіндегі толқу, т.б. жағдайларда жарияланады. Мұндай уақытта азаматтардың құқықтары мен бостандықтары саналы түрде шектеледі, бейбіт кездегі заңдар күшін тоқтатып, төтенше заңдар шығарылады.



Төтенше жағдай

- - адамдардың қаза табуына әкеліп соққан немесе әкеліп соғуы мүмкін, олардың денсаулығына, қоршаған ортаға және шаруашылық жүргізуші объектілерге нұқсан келтірген немесе келтіруі мүмкін, халықты едәуір дәрежеде материалдық шығындарға ұшыратып, тіршілік жағдайын бұзған немесе бұзуы мүмкін авария, зілзала немесе апат салдарынан белгілі бір аумақта туындаған жағдай;

Төтенше жағдай аймағы

- - төтенше жағдай туындаған белгілі бір аумақ. Табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар таралу ауқымына және келтірген нұқсанның көлеміне қарай объектілік, жергілікті, өңірлік және жаһандық болып бөлінеді;

Төтенше жағдайларды жою

- - төтенше жағдайлар пайда болған кезде жүргізілетін және адамдардың өмірін сақтап, денсаулығын қорғауға, залал мен материалдық шығындар көлемін азайтуға, сондай-ақ төтенше жағдайлар аймағының одан әрі таралмауына бағытталған құтқару, авариялық-қалпына келтіру жұмыстары мен басқа да кезек күттірмейтін жұмыстар;

Төтенше жағдайлардың алдын алу

- - алдын ала жүргізілетін және төтенше жағдайлардың пайда болу қатерін мүмкін болғанынша азайтуға, адамдардың денсаулығы мен өмірін сақтауға, залал мен материалдық шығын мөлшерін кемітуге бағытталған шаралар кешені.